

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1902. Andra Kammaren. N:o 47.

Fredagen den 9 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet, och leddes dervid kammarens förhandlingar af herr vice talmannen.

§ 1.

Herr vice talmannen anmälde till fortsatt handläggning statsutskottets utlåtande n:o 76, med anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till nya byggnader för armén m. m. äfvensom i ämnet väckta motioner; och lemnades dervid, enligt förut skedd anteckning, ordet till:

Ang. anslag till nya byggnader för armén m. m.
(Forts.)

Herr Sjövall, som anförde: Herr talman! Engelholms samhälle är ett af de samhällen inom Kristianstads län, för hvilka det blir till ganska stort men med de nyinträdande, otillfredsställande anordningarna beträffande platsen eller, hvad särskildt Engelholm beträffar, platserna för deras värnpligtiges öfningar och utbildning. Då detta samhälles bästa i afsevärd mån påverkas af det beslut, som här snart kommer att fattas, har jag såsom detta samhälles representant här i kammaren velat hafva till protokollet antecknad, att jag till fullo instämmer i det uttalande, som gjordes af herr Pantzarhielm. Då han emellertid icke framställde något yrkande, får jag för min del hemställa om bifall till herr Lundebergs m. fl:s reservation i förevarande punkt a.

Herr Petersson i Påboda: Herr talman, mina herrar. Om det här gälde att definitivt fastslå en bestämd princip eller plan för dessa förläggningssorter, hvarom nu är fråga, kunde ju en icke fackman draga i betänkande att yttra sig i en sådan fråga som denna. Men derom är nu icke alls fråga i detta utskotts-betänkande och i det förslag, som utskottet här framställt. Utskottet har hemställt om utredning, hvilka af de nuvarande förläggningssorterna för sådana infanteriregementen, som hafva gamla förläggningssplatser, skulle kunna användas. Det är förunderligt, hurusom

Ang. anslag
till nya bygg-
nader för
armén m. m.
(Forts.)

många af de talare, som på förmiddagen hade ordet här, polemiserat icke mot utskottet, utan mot hvad utskottet icke sagt eller tillstyrkt, polemiserat mot motionen och mot att definitivt fastslå, att förläggningssorterna skulle blifva på landsbygden. Friherre Ericson, som började debatten på förmiddagen, polemiserade mot motionärerna och icke mot utskottet, men kom dock till det slut, att han förklarade, att utskottet kommit på villovägar, och att man derför icke borde följa utskottet. Det förefaller mig mycket märkligt, att man kan sägas vara på villovägar, när man icke bestämt sig för någon väg alls, utan står alldeles vid vägskalet och vill hafva en utredning och frågor, hvilken väg som kan vara den bästa.

Men, som sagdt, man vill icke veta af någon sådan utredning, som utskottet här ifrågasatt, utan man tycker sig vara på det klara med att allt sådant är öfverflödigt. Det påminner mig, herr talman, om en historisk händelse. En muhammedansk fältherre stod en gång med sin här i Alexandria och begärde order från högsta ort, huru han skulle göra med biblioteket, som der fans och som inrymde den tidens litterära skatter. Han fick då det märkvärdiga svaret: »Om detta bibliotek innehåller något, som strider mot innehållet i koranen, så är det skadligt; om det deremot öfverensstämmer med koranen, då behöfves det icke. Bränn upp det!» Alldeles så tyckes man resonera här: »Skulle en utredning visa, att man bör bibehålla någon af de nuvarande mötesplatserna på landsbygden, så är den till skada för våra intressen. Skulle åter denna utredning visa, att man icke kan göra detta, då behöfves den icke. Stryk bort detta tal om utredning!» Mina herrar, jag för min del och många med mig hafva icke denna sak lika klar för oss. Vi tro, att det skulle lända saken till fromma och fördel och hela landet till godo, om en sådan utredning kunde komma till stånd, hvilken man nu motsätter sig.

Nu har man visserligen här i mycket ljusa färger målat de fördelar, som städerna skulle erbjuda såsom förläggningssorter för våra regementen. Det har friherre Ericson och statsrådet och chefen för kongl. landtförsvarsdepartementet och herr Petri och många andra gjort. Man har framhållit så många förmåner, ja, man har till och med gjort städerna till *mer* än paradis. Ty herr Petri förklarade, att i det lilla Eksjö finnas icke några frestelser alls, men sådana trängde sig inom paradiset's murar enligt våra urkunder. Det är så: passar det att måla så, målar man så; men passar det att måla med andra färger, gör man det.

Jag skall emellertid be att få fästa mig något vid hvad statsrådet och chefen för kongl. landtförsvarsdepartementet yttrade. Han sade bland annat, att det var af vigt att bereda samma förmåner i inqvarteringshänseende för infanteriet som för specialvapnen, och att barackerna till inqvartering för de värnpligtige voro olämpliga och odugliga; och på samma sätt yttrade sig friherre Ericson. Men, mina herrar, utskottet har icke heller sagt något annat, än att infanteriets värnpligtige böra i inqvarteringshänseende beredas samma förmåner, som skulle tillkomma öfriga vapen.

Utskottet har alldeles icke yttrat sig om dessa och alldeles icke sagt, att de nuvarande barackerna skola användas i stället för kaserner för de värnpliktige en gång, när härordningen blir genomförd. Jag kan icke se, hvar herrarne kunnat finna något yttrande i sådan rigtning i utskottets betänkande.

*Ang. anslag
till nya bygg-
nader för
armén m. m.
(Forts.)*

Herr statsrådet sade också, att man numera hade frångått tanken på två öfningsplatser för regementena. Såvidt jag vet, var detta den första, åtminstone den första officiella, upplysningen i den vägen. Jag har visserligen läst igenom såväl hvad som i föl yttrades i statsverkspropositionen rörande dessa byggnader och arméns förläggning som ock hvad som yttrats i år. Men jag har icke funnit något yttrande i den rigtningen, icke något återkallande af innehållet i den promemoria, som åberopades af herr Persson i Stallerhult, der det tydligen står, att man tänkte sig regementena förlagda på det sättet, att det skulle vara en hufstation och en öfningsplats för repetitionsöfningar. Går jag till hvad som står om denna fråga i statsverkspropositionen i år, så kan jag icke finna mig annat än styrkt i den uppfattningen, att regeringen fasthåller vid denna tanke. Bland de anmärkningar, granskningsnämnden har gjort i sitt yttrande, finnes också en anmärkning, att det i normalförslaget för infanteriets byggnader icke intagits några förrådslokaler för fordon och gevär. Om den saken säger chefen för fortifikationen i sitt svar, att han erkänner, att icke sådant skett utom hvad ett par regementen angår, och fortsätter sedan: »för öfriga fältinfanteri-kasernetablissemment hade i normalförslaget inga förrådsbyggnader för ifrågavarande ändamål beräknats, emedan man vid förslagens uppgörande utgått derifrån, att de vid mötesplatserna befintliga i de flesta fall fortfarande skulle af respektive regementen användas.»

Det synes således, att man så sent som för några dagar sedan i fortifikationen var af den mening, att dessa förrådslokaler för fordon och gevär skulle kunna användas vid regementenas närvarande platser.

Så säges det vidare: »Skulle detta förhållande i en framtid icke kunna fortfara, borde en förflyttning af förrådsbyggnaderna till kasernetablissemmenten ej medföra större kostnader, än att dessa möjligen kunde bestridas af ordinarie anslaget till arméns byggnader.»

Således har man icke kunnat få någon annan uppfattning, än att vederbörande verkligen tänkt på dessa dubbla mötesplatser, som ju i längden skulle blifva för våra förhållanden ofantligt dyrbara. Det uttalande, som statsrådet och chefen för kongl. landtförsvarsdepartementet i detta fall gjorde, synes sålunda innebära en frontförändring just nu. Huru det kommer att gå i den vägen, det vet man icke så noga ännu. Men det är godt att hafva herr statsrådets uttalande i denna rigtning.

Emellertid framgick det också af herr statsrådets uttalande, att, om man äfven hade mötesplatser, som läge mycket nära städer och om det funnes de bästa kommunikationer och de bästa

Ang. anslag
till nya bygg-
nader för
armén m. m.
(Forts.)

öfningsplatser der, så vore det i alla fall, äfven om afståndet icke vore mera än en half mil från närmaste stad, för långt bort, för att man skulle kunna lägga kaserner och byggnader der; de borde dragas närmare städerna. Jag fick åtminstone den uppfattningen af hvad herr statsrådet yttrade rörande förläggningen af Hallands regemente. För min del har jag tänkt, och jag tror, att utskottet delat denna tanke, att, der det finnes öfningsplatser, som äro bra belägna, hafva goda kommunikationer, äro i närheten af städer, ligga i strategiskt hänseende utmärkt väl och för öfrigt hafva många fördelar, det verkligen på allvar kunde sättas i fråga att bibehålla dessa platser för förläggningen. Det är detta, som utskottet velat få klart för sig genom den skrifvelse, som utskottet satt i fråga. Och jag beklagar verkligen, att vederbörande skola sätta sig emot en utredning och emot att få klarhet i en sådan fråga.

Herr Pantzarhielm förklarade, att han kunde vara med om denna utredning, men att den icke behöfde omfatta Vestmanlands regemente och icke heller Smålands husarregemente, ty beträffande dessa kunde utredningen icke leda till att ändra Kongl. Maj:ts åsigt; om Kongl. Maj:t redan beslutat, att dessa regementen skulle få andra förläggningssorter, så kunde — menade talaren — någon förändring i detta fall icke komma till stånd. Att emellertid äfven Kongl. Maj:t kan på grund af goda skäl ändra åsigt i en fråga, får väl icke anses otänkbart eller höra till underverken.

Nu skall jag be att få säga, att hvad dessa regementen beträffar, så förekommer i Kongl. Maj:ts proposition intet yttrande om, hvar de skulle förläggas. Vidare äro de båda af den beskaffenhet, att de hafva mötesplatser. Det kan således ifrågakomma, att de nuvarande mötesplatserna kunna bibehållas, och det är just därför att de äro så beskaffade, som utskottet förordat ett uppskof för att få dem med uti den ifrågasatta utredningen, hvarför äfven utskottet, enligt min tanke, haft goda skäl.

Hvad särskildt Smålands husarregemente angår, så har ju detta regemente en förläggningsplats, mot hvilken man hvarken ur strategisk synpunkt eller med hänsyn till öfningsplatsen bör hafva något att anmärka, och när man nu verkligen genom stora nybyggnader vill fastslå, att så många kavalleriets öfningsplatser skola blifva kvar i kuststäderna, mot hvilket man nog ur strategisk synpunkt kan hafva åtskilligt att invända, hvarför vill man då icke rent säga ifrån, att man äfven ämnar bibehålla den gamla förläggningssorten för Smålands husarer? Detta har man emellertid icke gjort, utan man vill, att Riksdagen skall gå den vägen att bevilja medel och att man beträffande förläggningssorterna icke skall veta något. Jag för min del skulle verkligen önskat, att man hade framlagt en fullständig plan härför, och jag får säga, att jag finner en sådan önskan fullt befogad. När man föreslår uppförandet af en uppfostringsanstalt för vanartiga barn eller minderåriga förbrytare, en sjukvårdsanstalt eller något dylikt, icke drager man då i betänkande att säga, hvar den skall förläggas. Men när det gäller att uppföra kasernetablissemant och bestämma

förläggningssorter för hela landets ungdom, och då utom de ekonomiska synpunkterna landets alla fäder och mödrar hafva stora intressen att bevaka, då vill man icke, att Riksdagen skall få någon kännedom om, hvar man ämnar förlägga dessa etablissement, der denna ungdom skall samlas!

Det har hänvisats till Riksdagens skrifvelse år 1894, i hvilken Riksdagen yttrade, att bestämmandet af regementens förläggningssorter lämpligen borde öfverlemnas till Kongl. Maj:ts pröfning. Jag har vid genomläsandet af denna skrifvelse och vid betraktande af de förhållanden, som då voro för handen, funnit, att, då åtskilliga motionärer hade framställt yrkanden, som voro i viss mån afvikande från det af Kongl. Maj:t framlagda förslaget, Riksdagen uti sin då aflåtna skrifvelse förklarade sig vilja öfverlemna åt Kongl. Maj:t att afgöra i hvad mån hänsyn borde tagas till de sålunda framställda yrkandena. Mot aflåtandet af denna skrifvelse uppträdde emellertid flera ledamöter i denna kammare och bland dem herr Hedin på stockholmsbanken, som yttrade: »Det är sant, att det är en konsekvens, att nya kaserner måste anskaffas, men det är *icke* en konsekvens, att man dervid skall gå till väga så, som utskottet sagt på sid. 18 i sitt betänkande, då det anser, att frågan om förläggningssplatserna är ett ämne, som lämpligast bör öfverlemnas till Kongl. Maj:ts pröfning. Det är i all synnerhet detta utskottsuttalande, som gör, att jag för närvarande icke kan komma till annat resultat än det nyssnämnda yrkandet: att Riksdagen måtte för närvarande afslå såväl Kongl. Maj:ts proposition som utskottets förevarande hemställan. Häri ser jag begynnelsen till en ny riksdagspraxis, som skulle kunna blifva af den äfventyrligaste konsekvens för Riksdagens makt».

Nu se vi, hvartill denna praxis leder, och vi stå nu inför en dylik fråga, men af betydligt större betydelse och räckvidd.

Då emellertid utskottet inskränkt sig ända derhän att endast ifrågasätta en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om utredning å hvilka mötesplatser i landsbygden kasernetablissement framdeles må lämpligen kunna förläggas, kan jag icke finna annat, än att åtminstone Andra Kammaren bör hafva stora skäl att bifalla utskottets hemställan, hvartill jag anhåller att få yrka bifall.

Häruti instämde herrar *Wahlgren, Hultstein, Petersson* i Skurö och *Lundell*.

Herr Andersson i Vestra Nöbbelöf: Herr talman! Mina herrar! Ehuru det icke torde vara mycket att tillägga till hvad som redan yttrats i denna fråga, så kan jag icke underlåta att med några ord bemöta åtskilligt af hvad som blifvit anfördt af dem, som motsatt sig utskottets hemställan.

Det har från flera håll strängt framhållits, att det vore orimligt att uppställa sådana vilkor som de ifrågasätta, och i all synnerhet hafva herrar militärer farit ut just mot det nuvarande

Ang. anslag till nya byggnader för armen m. m.
(Forts.)

Ang. anslag
till nya byggnader
för
armén m. m.
(Forts.)

baracksystemet, alldeles som om utskottet skulle hafva sagt, att barackerna skulle ligga kvar för alltid. Detta har utskottet aldrig sagt, så friherre Ericson har i det hänseendet huggit i luften, och hela hans anförande vittnade för öfrigt om, att han icke är så stark i strategi, som man kunde ha rätt att fordra af en general. Utskottet har icke satt i fråga, att barackerna skulle bibehållas, när en gång härordningen blir genomförd. Meningen är, att kasernerna skola förläggas på de nuvarande mötesplatserna i alla de fall, der sådant kan finnas lämpligt.

Om herrarne se på sid. 6 i utskottets betänkande, så finna herrarne, att det beträffande Smålands husarregemente finnes en hel mängd byggnader, såsom t. ex. sjukhus, stallar och arrestlokaler, som äro fullt lämpliga på den plats, der de nu äro belägna, men hvilka, om nu mötesplatsen skall flyttas, blifva till ingen nytta. Dessutom äro stallar för officerarnes räkning inköpta för 10,000 kronor, och skall nu kasernen flyttas, så måste naturligen äfven stallarne flyttas. Är detta verkligen att gå till väga på ett klokt sätt? Jag kan icke förstå, att det är rimligt, och jag kan icke tro, att Andra Kammaren vill vara med om något sådant.

Det har framhållits, att det vore olämpligt att bestämma Hallands regementes förläggningsort till den plats, der det nu är förlagdt, men jag får verkligen säga, att när ett regementes förläggningsplats icke ligger mera än $\frac{1}{2}$ mil från en så stor stad som Halmstad och det finnes jernväg till mötesplatsen, så må det väl icke vara orimligt, om officerarne skola hafva sina bostäder der. Det har sagts, att det skulle behövas stora anordningar för vatten- och kloakledningar, men om jag icke misstager mig, så finnes det redan vattenledning der. Möjligen kan den behöfva repareras, men därför behöfva icke så stora anordningar vidtagas.

Jag kan således icke finna annat, än att det är orimligt att vilja draga alla regementen in till städerna. Det har från statsrådsbanken framhållits, att detta skulle vara nödvändigt, på det att man skulle kunna bereda ungdomen tillträde till föreläsningar, museer och dylikt. Men då det beträffande Hallands regemente icke är mera än $\frac{1}{2}$ mil till närmaste stad, så lär det icke blifva svårt att erhålla föreläsare, som resa ut till mötesplatsen och hålla föreläsningarne.

Jag tror därför, att de flesta af de faror och olägenheter, som af flere talare förklarats skola uppstå af att hafva förläggningsorterna på landsbygden, icke hafva någon motsvarighet i verkligheten, utan endast finnas till i inbillningen. För en förläggningsort äro enligt min tanke två saker af främsta betydelse. För det första bör dess läge vara sådant, att det vid en blifvande mobilisering är lätt att komma dit, lätt att der samlas och lätt att få transport dit. För det andra är det af vigt, att terrängen är fullt lämplig och tillfredsställande. Men nu synes man vilja uppställa såsom ett hufvudvilkor, huru officerarne och deras familjer skola hafva det, något, som man enligt min tanke i sista rummet bör fästa afseende vid.

När man nu redan har så stora ekonomiska intressen fästade vid dessa förläggingsorter, så kan jag icke förstå, att det kan vara skäl att flytta dem. Derför har det syntts mig, att Riksdagen borde hafva ett ord med i laget, när det gäller att bestämma, hvar dessa kaserner skola förläggas.

Ang. anslag till nya byggnader för armén m. m.
(Forts.)

Man säger, att det blir nödvändigt att uppföra byggnader åt officerarne. Det är nemligen orimligt, att de skola hyra sig in på andra platser. Det har äfven sagts, att vi förut begått en stor orätt mot dem att de icke i likhet med menige man hafva bostäder. Men det är väl dock en betydlig skilnad med officerarne; de hafva ju inqvarteringsersättning, hvilket menige man icke hafva, och jag tror, att om de velat bo i tält, såsom manskapet får göra, så hade äfven de fått tält.

För öfrigt vore det kanske icke någon ekonomisk förlust alls för staten att bygga bostäder åt officerarne, ty på samma gång, som dessa hafva bostäder, skola de afstå sin inqvarteringsersättning, och denna uppgår för infanteriregementena till 718,000 kronor årligen.

Hur jag än ser denna sak, kan jag icke finna annat, än att det vore till stor fördel för det hela, om vi icke nu beviljade hela det nu begärda anslaget, och icke minst för sjelfva försvarssaken tror jag, att det vore till gagn, att Riksdagen finge ett ord med i denna fråga om platserna för kasernernas förläggande.

Det är, som af en föregående talare påpekades, oegentligt, att då det gäller små hus, för hvilka kostnaden icke uppgår till mera än några tusen kronor, skola vi noga hafva reda på, hvar och hur dessa skola ligga, men när det som här går löst på en 50 å 60 millioner och hela landet är intresserad, då är det icke meningen, att Riksdagen skall hafva något att säga i fråga om platsen för dessa byggnader. Nu är det åtskilliga i kammaren, som tro, att de nämnda regementena skola förläggas till Eksjö, Halmstad och Vesterås, men är det så alldeles säkert, att de komma att ligga der, äfven om Kongl. Maj:ts förslag blir antaget? Ty en utredning kan ju komma till stånd och på grund deraf platserna blifva ändrade, hvilket ju blir mycket ledsamt för dem, som ifrat så mycket att få dem till de här nämnda platserna.

Hvad beträffar Vestmanlands regemente, kan det ju vara sant, att det har sin lägerplats långt ifrån Vesterås. Men här har man ju icke bestämdt sagt, hvar det skall förläggas, kanske har man tänkt på någon annan stad, och är den lämplig, antager jag, att Riksdagen icke har någonting emot ett dylikt förslag. Det är icke för närvarande jernväg till Vestmanlands regementes lägerplats, men det lär vara fråga om att bygga en sådan, och det är att antaga, att jernvägen blir färdig, innan kasernerna der hunnit uppföras.

Äfven i fråga om många andra mötesplatser tycker man, att det är olämpligt att behöfva rifva ned nya hus, derför att det regemente, som der varit förlagd, icke längre skulle kvarblifva der.

Ang. anslag
till nya bygg-
nader för
armén m. m.
(Forts.)

För Hallands regemente finnas åtskilliga lämpliga platser, men den minst lämpliga tror jag är Halmstad. Vi hafva der att tänka på Skedala hed, der redan mycket blifvit bygd, och äfven Ljungby hed, som är en af de största lägerplatserna i Sverige. Till den sistnämnda platsen går också jernväg, som ytterligare ökar dess lämplighet som förlägningsort för Hallands regemente.

Jag vill för min del icke vara med på att låta Kongl. Maj:t i detta fall bestämma utan Riksdagens hörande, hvar kasernerna skola ligga. Man måste betänka, att det är många millioner, som det här är fråga om, och man måste tillse, att icke alla de byggnader, som redan äro uppförda och som kostat hundratusentals kronor, blifva till ingen nytta. Jag är icke så liberal som friherre Ericson, att jag vill, att man skall bränna upp dem; det kan ju hända, att de i framtiden kunna användas för våra värnpliktige.

På grund af hvad jag nu anfört, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta yttrande instämde herrar *Nilsson* i Skärhus, *Johansson* i Berga, *Eriksson* i Lindehult, *Svensson* i Olseröd, *Wallmark*, *Johnsson* i Bollnäs, *Petersson* i Snällebo, *Hedin* i Torp, *Hanson* i Berga, *Ericsson* i Vallsta, *Hultkrantz* och *Akerlind*.

Vidare anförde:

Herr Sjö: Jag har begärt ordet hufvudsakligen med anledning af general Ericsons yttrande under det föregående plenum i dag. Han yttrade nemligen då bland annat, att om öfningsplatserna förlades på landet, skulle det uppstå osedlighetsnästen i kantonerna af dessa läger.

Jag erinrade mig, när han yttrade detta, ett samtal, som jag under förlidet års riksdag hade med en ganska framstående personlighet här i hufvudstaden. Jag frågade honom derunder, om man i hufvudstaden haft några ledsamheter deraf, att en del garnisonsregementen voro förlagda der. »Jo, jo men», sade han, »det ha vi visst det». Man kan knappast omtala alla dessa ledsamheter, af den beskaffenheten voro de; han nämnde visserligen en hel del sådana, men jag skall nu icke tillåta mig att beröra dem, ty herrarne ha nog lika väl som jag hört berättas derom. Min tro är, att hvar man än förlägger dessa kaserner och öfningsläger, vare sig invid städerna eller på landsbygden, så får man nog alltid ondt af detta, och det torde snarare bli värre, om de förläggas i städerna eller i närheten af dem, än om de förläggas på landsbygden.

Vidare yttrade general Ericson, att vid öfningsplatserna på landsbygden finnes ingen polis, såsom förhållandet är i städerna. Jag antar han dermed ville säga, att om öfningsplatserna låge i närheten af städerna, skulle befålet, sedan det öfvat manskapet

för dagen, vara ledigt, ty om manskapet då gick in till staden, skulle polisen der ha uppsigt öfver manskapet. Jag å min sida tycker dock, att befålet, som har så mycket att säga, skulle utöfva tillsyn öfver manskapet icke allenast under öfningarne, utan ock dessemellan under fritiden. Men är det icke så, att befålet utöfvar denna uppsigt, utan att man skall ha särskild polis för att upprätthålla ordning och skick bland manskapet under mellantiderna, då det icke öfvas, så kan jag icke annat än på det högsta beklaga detta förhållande. Jag hade verkligen trott, att det skulle vara något bättre ställt i detta fall.

Ang. anslag till nya byggnader för armén m. m.
(Forts.)

Vidare sade han, att om öfningsplatserna förlades till städerna, skulle befålet få tillfälle till förädlande umgänge och samqväm med städernas bättre befolkning samt få besöka muséer och höra vacker musik. Ja, det är ju sant, och det är godt och väl, att så blir förhållandet. Men man skulle väl också önska, att befålet hade ett förädlande umgänge med manskapet äfven utom öfningarne. Skall manskapet offra lif och blod för fäderneslandet och för sitt befäl, så fordrar det också, att befålet skall vara besjäladt af den samhörighetskänsla, som samarbetet skapar. Så har åtminstone jag tänkt mig saken, och är det ställt på annat sätt, tror jag icke det är, som det bör vara.

Vidare yttrade den värde generalen, att utskottet farit på villovägar, och att den väg, man slagit in på, icke vore den rätta. Han har visserligen i detta afseende blifvit replikerad af en föregående talare; men för min del får jag äfven säga, att jag inom utskottet icke varit frestad af att beträda några villovägar, och jag tror icke heller, att någon af de öfriga ledamöterna inom utskottet varit det. Hvad vi velat och hvad vi vilja, det är, att man skall få det bästa möjliga för de stora penningssummor, de många millioner, som man anslår. Hvad man vill ge i den vägen är 16,620,000 kronor för byggande af kaserner och ordnande af lägerplatser, med undantag af tre, beträffande hvilka man är oviss om, huru de skola ordnas; och angående dem har man derfor önskat få till stånd en utredning. Det är sannerligen icke alls för mycket, att en utredning kommer till stånd, när det är fråga om så stora penningssummor som 20 millioner kronor.

Vidare sade den värde generalen, att de nuvarande barackerna på lägerplatserna ej vore värda annat än brännas. Jag beklagar, att ett sådant yttrande kommit ifrån en sådan mans mun här i denna riksförsamling. Sverige, det lilla fattiga landet, har sannerligen icke råd att offra million på million för uppförande af hus, som sedermera skola brännas. Är ibland befälskåren rådande en sådan anda, som denne general gaf uttryck åt, då är det sannerligen beklagligt, i synnerhet om den skall omsättas i verklighet. Men jag hoppas, att den dag icke skall komma, då vi få anledning att bränna våra egna hus. Den dag kan, sorgligt nog, komma, hvilket den högste må afvända, då fienden rycker in i vårt land, och vi måhända få bevittna, att våra hus brännas, men då ha vi åtminstone icke sjelfva uttalat, att så skall ske.

Ang. anslag
till nya bygg-
nader för
armén m. m.
(Forts.)

Vi vilja ha vårt försvar ordnad och vårt manskap öfvadt, men detta hindrar icke, att vi i detta fall önska få till stånd en utredning om, huru våra dyrbara kasernetablissemang skola uppföras, och om de bästa och lämpligaste platserna för deras förläggning.

Representanten ifrån Eksjö yrkade bifall till Kongl. Maj:ts förslag af det skäl, att han trodde, att Smålands husarregemente, som har sin öfningsplats invid nämnda stad, genom att förslaget bifölles skulle ha större utsigter att få behålla denna öfningsplats. Jag är af alldeles motsatt mening, enär jag tror, att, om en utredning komme till stånd, denna tvärtom skulle ge anledning till att ifrågakvarande öfningsplats komme att bibehållas. Jag har låtit mig berättas, att man lär vilja förlägga Smålands husarregemente till Östergötland, enär detta ur strategisk synpunkt skulle vara lämpligast och bäst. Men efter den utredning, som utskottet vill hafva, kan jag icke tro annat än att, den öfningsplats, som Smålands husarer nu har invid Eksjö stad, är och blifver för regementet den bästa. Då jag har denna uppfattning, ber jag, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Pantzarhielm: Herr talman, mina herrar! Det synes mig, som om den föreliggande frågan blifvit något snedvriden. Jag tror icke, att det bidrog till frågans »utredning», då kammaren för en stund sedan medgaf, att, sedan diskussionen rört sig om punkt 1 i betänkandet, man sedan skulle ge efter på tyglarne och låta den röra sig om hela betänkandet. Ty faktiskt är, att man börjar se spöken på ljusa dagen; man kastar sig in på beräkningar, huru det skall bli i framtiden, hvarom man ju icke har eller kan ha den allra minsta aning. Vi ha således kommit ifrån hvad som nu verkligen föreligger och i stället kastat oss in i ett resonnement om huru det skall komma att se ut i framtiden.

Här har nu talats om en utredning, och här framhålles och har framhållits ganska skarpt dels ifrån kalmar-, dels ifrån skånebänken, att man här från en sida motsätter sig en sådan utredning. Jag vill då fråga: hvem har här i dag under diskussionen motsatt sig en sådan utredning? Den, som möjligen skulle motsätta sig en sådan utredning, vore herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet, men icke kunde jag höra — och jag följde ganska noga hans anförande — att han yttrade sig alls om den saken.

Vidare synes mig, att det vore skäl, om man nu så skarpt och bestämdt fordrar denna utredning, att gifva något slags ledning för, huru denna utredning skall försiggå.

Skall Kongl. Maj:t göra denna utredning, tror jag, att Kongl. Maj:t sjelf, vår bön förutan, företar en sådan i hvarje fall, då en förläggning skall planeras. Vill deremot utskottet eller ifrånne för utredningen, att denna utredning skall göras af andra personer — och det är mycket möjligt, de så önska — då hemställer

jag till herrarne, om herrarne ha klart för sig, hvilka som då skola göra en sådan utredning. Skall man anförtro den åt den militära fackkunskapen, eller skall man anförtro den åt herrar, som förstå sig på byggnadskonst, eller skall den anförtros åt riksdagsmän? I hvilket fall som helst lärer man icke få bortse från den militära fackkunskapen, när det gäller dessa byggnaders förläggning. Ty det är något helt annat att på ett förnuftigt sätt placera militära etablissement mot att placera sjukhus och uppfostringsanstalter, som här talats om. Jag trodde icke, det skulle vara behöfligt att upplysa härom, men det ser verkligen ut, som om det vore behöfligt. Emellertid vill jag påpeka, att sedan en sådan utredning skett, kommer Kongl. Maj:t att vid denna utredning fästa det afseende Kongl. Maj:t vill.

Ang. anslag till nya byggnader för armén m. m.
(Forts.)

Riksdagen har makten i sin hand, det kan icke bestridas, då det är den, som har att bevilja medlen. Och om den så finner lämpligt och riktigt, kan den säga: vi bevilja medel endast under förutsättning, att dessa byggnader förläggas der och der. Det kan man nog tänka sig, men jag tror dock icke, att Riksdagen, allra minst denna kammare, vill skrida till en sådan ytterlighet och påtaga sig ansvaret därför.

Man skulle också vara frestad att göra herrarne den frågan: är det verkligen herrarnes mening, att de värnpliktige, sedan vi för dem bestämt en så pass lång öfningstid som den nuvarande, skola bo kvar i barackerna på mötesplatserna, om dessa skulle kunna göras beboeliga under vintern? Jag tror, att, om herrarne tänka närmare på saken, vilja herrarne nog icke vara med om något dylikt.

Men för att återgå till hvad jag i mitt föregående anförande sade — det gälde då punkt 1 i utskottets förslag — så ber jag få säga, att jag icke kan ansluta mig till utskottets förslag, för så vida deri är fråga om en vidare utredning angående Vestmanlands regemente, därför att jag anser, att en fullt tillräcklig utredning föreligger, och därför att jag icke kan tänka mig, att denna utredning skulle leda derhän, att Kongl. Maj:t skulle gå ifrån hvad Kongl. Maj:t tre gånger föreslagit Riksdagen. Jag sade vidare angående Smålands husarregemente, att då detta tillhör specialvapnen, måste man organisera detta så fort som möjligt under öfvergångstiden, så att intet hinder lägges i vägen för den öfriga organisationen. Jag ansåg därför, att om det och skulle falla Kongl. Maj:t in att förlägga Smålands husarregemente till en plats, som icke konvenerade denna kammare, så hade detta dock icke så stor betydelse, att man därför borde motsätta sig, att organisationen blefve på ett planmessigt sätt bedrifven, så att man inom utgången af öfvergångstiden, hvilken är ganska drygt tilltagen, hunne få organisationen färdig och fältarmén fullt slutororganiserad.

Hvad Hallands regemente beträffar, har utskottet hemställt. att det af Kongl. Maj:t begärda anslaget för detta regementes förläggande till angifven plats icke måtte beviljas, och tillät jag

Ang. anslag
till nya bygg-
nader för
armén m. m.
(Forts.)

mig förra gången, jag hade ordet, framhålla, att derest jag vunne understöd för min uppfattning, skulle jag i detta fall framställa ett särskildt yrkande, men som jag icke vunnit något sådant understöd, finner jag ingen anledning dertill, utan ber jag få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Persson i Stallerhult: I mitt förra anförande meddelade jag, att Kongl. Maj:t under sista året för statsmedel inköpt åtskilliga, officerskårer tillhöriga byggnader å af mig särskildt uppgifna lägerplatser. Den förteckning, som jag skaffat mig häröfver, erhöj jag från fullt tillförlitligt håll. Under middagen har jag emellertid sökt kontrollera dessa uppgifter, och då har den, som lemnat mig desamma, påpekat, att det i stället för Vesternorrlands regemente kommit att stå Vestmanlands regemente, så att den af mig lemnade uppgiften, att vid Vestmanlands regemente hade inköpts två bostadsbyggningar för 24,690 kronor, gäller *Vesternorrlands* regemente. I alla fall står det faktum kvar, att dylika inköp egt rum för en summa af öfver 80,000 kronor, och det bland annat på platser, der icke några kasern-etablissemment komma att uppföras. Skall man fortsätta på den vägen, som man nu slagit in på, är det klart, att det finnes ganska mycket att inköpa, men huruvida detta är till förmån för staten eller ej, derom lära nog meningarne vara delade. Såsom exempel på, hvilka summor det här kan blifva fråga om, vill jag återropa en afskrift af taxeringslängden för den del af Skaraborgs län, der Axvall ligger, hvilken afskrift jag här har. Enligt denna uppgår värdet å de officerskårerna tillhöriga, å Axvall befintliga byggnaderna till 97,500 kronor.

Nu frågade herr Pantzarhielm i sitt anförande, hvad det var man egentligen ville vinna med ett afstyrkande. Jo, man vill hafva en utredning, det är därför, som utskottet ansätta sig icke kunna tillstyrka bifall till det begärda anslaget för dessa tre regementen, nemligen Hallands regemente, Smålands husarregemente och Vestmanlands regemente. Då dessa tre regementen hafva sina mötesplatser förlagda i närheten af stad, har utskottet icke ansett det vara skäl att tillstyrka bifall till det här begärda anslaget för uppförandet af nya kasernetablissemment för dessa tre regementen, förrän det genom utredning visats, att icke någon af de ifrågavarande regementenas nuvarande mötesplatser kan vara lämplig i detta afseende. Är det så, att någon af dessa platser är lämplig för de nya kasernerna, så blifva icke alla de byggnader behöfliga, för hvilka man här begärt anslag, enär man ju då kan använda åtskilliga af de gamla byggnaderna i stället. Detta har varit orsaken till, att vi icke kunnat tillstyrka de nämnda anslagen, och orsaken har icke varit den, att vi velat lägga några stöttestenar i vägen för fullföljandet af det beslut, som förra året fattades i härordningsfrågan. Jag vill för öfrigt fråga herr Pantzarhielm, om det icke i föl, när han var med om att afstyrka dylika kaserners byggande, var hans tanke, att en utredning

skulle göras i fråga om de platser, dit dessa kaserner skulle förläggas.

Då jag har ordet, ber jag att få uppläsa några rader ur granskningsnämndens förslag. Denna nämnds protokoll har blifvit utdeladt till ledamöterna af statsutskottet, och der antydes, att det skulle vara två mötesplatser för hvarje regemente.

Denna granskningsnämnd säger bland annat — jag skall icke uppläsa mycket, men skall icke heller utelemna något, som hör till saken — följande: »Sålunda saknas i de flesta 'normalförslagen' tillräckliga förrådslokaler särskildt för vapen, ammunition, fordon och flertalet persedlar, som böra förvaras i ett för hela regementet gemensamt förråd. I några fall torde visserligen de å de nuvarande mötesplatserna redan befintliga förrådslokalerna vara så belägna, att de kunna för ändamålet användas, men i allmänhet måste nya dylika beredas vid sjelfva kasernetablissemanten. I annan händelse försvåras, att icke säga omöjliggöres all verklig förrådsskötsel, dyrbara och för persedlarne skadliga transporter fram och åter mellan mötesplatserna och etablissemanten förorsakas, mobiliseringsarbetet försenas, och förrådets säkerhet äfventyras. Detta säger granskningsnämnden. Den har således enligt min mening tydligt uttalat, att den vill hafva kasernerna till städerna.

Nu har chefen för fortifikationen svarat på detta granskningsnämndens utlåtande, som är skrifvet så sent som den 8 februari innevarande år. Chefens för fortifikationen svar är dagtecknad den 24 mars. Han säger der: »Hvad beträffar förrådslokaler för fordon och gevärd vid infanteriregementena, hade det nog varit önskvärdt, att sådana kunnat anordnas vid samtliga kasernetablissemanten, men af hänsyn till kostnaderna hafva dylika lokaler i fortifikationens förslag upptagits endast der de ansetts vara oundgängligen nödvändiga», och så uppräknas dessa. Derpå fortsätter chefen för fortifikationen: »För öfriga fältinfanteri-kasernetablissemant hafva i normalförslaget inga förrådsbyggnader för ifrågavarande ändamål beräknats, emedan man vid förslagens uppgörande utgått derifrån, att de vid mötesplatserna befintliga i de flesta fall fortfarande skulle af respektive regementen användas. Skulle detta förhållande i en framtid icke kunna fortvara, torde en förflyttning af förrådsbyggnaderna till kasernetablissemanten ej medföra större kostnader, än att dessa möjligen kunna bestriidas af ordinarie anslaget till arméns byggnader.» Således är meningen att en lång framtid hafva 2 platser för hvart regemente. Men vill man icke detta, får man bereda sig på stora kostnader. Då lär det icke stanna vid de summor, som nu äro ifrågasatta, utan gå till långt mera.

Herr Pantzarhielm: Hvad beträffar mitt yttrande i fjol och min ställning då till denna fråga, så har jag antydt densamma i mitt första anförande. Jag begärde visserligen i fjol en utredning; men jag sade då, att min standpunkt var den, att jag ansåg, att Kongl. Maj:t hade full rätt att bestämma etablissemanten

Ang. anslag
till nya byggnader för
armén m. m.
(Forts.)

Ang. anslag
till nya bygg-
nader för
armen m. m.
(Forts.)

tens läge. Den utredning, som jag då begärde, gälde icke den saken, utan något helt annat, såsom också framgick af mitt anförande. Beträffande åter granskningsnämndens ställning till frågan, så hade granskningsnämnden redan från början den uppfattningen, att det vore Kongl. Maj:ts afsigt att så småningom samla till städerna alla för regementena behöfliga byggnader, samt att, sedan detta skett, vidtaga andra åtgärder med de nuvarande mötesplatserna. Att nämnden häruti icke misstagit sig, kan man finna af departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet, som återfinnes på sid. 15 i betänkandet, och der det heter angående Vestmanlands regemente, att den nuvarande mötesplatsen i alla händelser måste fortfarande, åtminstone under några år, tagas i anspråk för regementets behof, men att sedan för den framtida dispositionen af heden andra åtgärder komme att vidtagas. Det synes sålunda, att det icke är Kongl. Maj:ts afsigt att hafva 2 mötesplatser för samma regemente, utan att meningen är att endast hafva en mötesplats för hvart regemente och sedan på ett eller annat sätt realisera de obehöfliga mötesplatserna.

Herr Månsson: Herr talman! Jag har inom utskottet med min röst bidragit till det slut, hvartill utskottet kommit i den föreliggande frågan, och jag har gjort det med fästadt afseende på de tänkesätt, som jag sjelf hyser i denna fråga, hvilka tänkesätt jag vet delas af befolkningen på den trakt, som jag representerar.

Vi hafva förra året påtagit oss en mycket stor utsträckning utaf den allmänna värnpligten, och vi äro ju villiga att uppoffra i detta hänseende allt hvad vi kunna. Men vi anse äfven, att man icke bör göra det svårare i vare sig ekonomiskt eller annat afseende, än hvad det behöfver blifva, ty det är nog svårt ändå. Nu är ju t. ex. meningen, att värnpligtige från Kristianstads län skola vara tvungna att resa upp midt i Halland för att der fullgöra sin värnpligt. Tror man icke, att detta i en sådan provins skall väcka missnöje och ovilja? Jag frågar: Hvarför skall detta behövas, då man har en sådan plats som Ljungbyhed i Kristianstads län? Skall det verkligen vara behöfligt att ordna saken på detta sätt? Nu hotar man oss samt säger: Vill ni icke resa till Halmstad, så få ni resa upp till Gunnarbohed. Härå svarar jag, att detta är ej tillmötesgående. Det är icke angenämt att höra sådant, då man anser, att saken kunde ordnas på lämpligare sätt. Herr Pantzarhielm föreslog i dag på förmiddagen, att man skulle dela upp ifrågavarande regemente och sålunda ordna frågan, och man trodde, att han skulle göra ett yrkande i sådan rigtning, men ett dylikt yrkande har ej framkommit, och deraf blef alltså ej heller någonting.

Nu skola alla de gamla mötesplatserna slopas. En och annan af dem skall möjligen fortfarande användas till repetitionsöfningar, men regementena skola dragas in till städerna. Många af dessa gamla mötesplatser äro emellertid utmärkt väl belägna. Folk har

bosatt sig der och byggt hus i förhoppning, att mötesplatserna fortfarande skulle användas för samma ändamål. Nu skall allt detta bort. Kronans egendom vid mötesplatserna skall icke längre blifva till någon nytta, och de förhoppningar, som enskilda personer, hvilka byggt och bott vid mötesplatserna, satt till desamma, skola ramla. Allt skall grusas.

Ang. anslag till nya byggnader för armén m. m.

(Forts.)

Men det är icke nog med detta. Nu skola vi bygga allt detta i städerna. Der skola vi hafva kaserner, förrådshus och allt annat, som behöfves. Samtidigt skola vi emellertid hafva byggnader på de platser, der repetitionsöfningar ega rum. Det blir på detta sätt en dubblering. Byggnaderna måste finnas på båda ställena, men när repetitionsöfningarne äro slut, skola de platser, der de afhållits, stå öde och tomma. De skola derefter, så vidt jag kan se, icke användas till någonting. Jag tycker, att en sådan hushållning ej är god och att det ej är riktigt i något afseende.

Hvarför skall man förfara på detta sätt, då man kunde förfara bättre och göra bördan lättare? Jag tycker, att man icke behöfver försvåra saken, när man ser, att folket är så villigt samt uppbjuder alla sina krafter för att gagna fosterlandet och föra detsamma framåt i rätt rigtning. Det är detta, som smärtar oss och är så ofantligt motbjudande.

Det synes mig, att man ej behöfde gå till väga på detta sätt. Man kunde ordna förhållandena lämpligare och riktigare, der mötesplatserna äro passande, såsom t. ex. förhållandet är med mötesplatsen vid Halmstad. Denna mötesplats ligger på ett afstånd af fem kilometer från staden. Kommer det att byggas mellan Halmstad och mötesplatsen, kommer ju mötesplatsen att ligga nära nog invid staden. Det kan ju då knappast blifva närmare. Men kan det vid sådant förhållande vara riktigt att öfvergifva en sådan plats i stället för att använda allt, som kan användas? Jag säger icke, att allt kan användas, men en stor del. Med afseende å Ränneslätt förhåller det sig på samma sätt.

Om det är meningen att använda gamla mötesplatser, hvarför då icke låta Riksdagen veta det? När det gäller en så vigtig sak som denna, och en sak, som är så djupt ingripande icke blott i våra ekomomiska, utan äfven och framför allt i våra värnpligtiges och deras målsmäns personliga förhållanden, så tycker jag, att man har rätt att fordra att få veta, hvad man kommer att erhålla. Jag och många med mig hafva varit med om att göra allt hvad vi hafva kunnat göra. Men det är hårdt, att saken på detta sätt skall försvåras och göras bittrare, än den behöfde vara.

Herr talman! Jag kan icke annat än yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *Sjöberg* instämde häruti.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Sedar herr vice talmanen gifvit propositioner på de yrkanden, som derunder före-

Ang. anslag kommit, biföll kammaren hvad utskottet under momenten a) och till nya byggnader för armén m. m. b) i förevarande utlåtande hemställt.

Momentet c.)

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2.

Föredrogos hvar för sig och blefvo af kammaren godkända: sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande n:o 5, i anledning af framställda förslag i fråga om ändringar i förordningen angående en postsparbank för riket den 22 juni 1883; och sammansatta stats- och lagutskottets utlåtanden:

n:o 2, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen med förslag till lag om domsagas kansli, till lag om ändrad lydelse af vissa §§ i konkurslagen, till lag angående ändrad lydelse af 27 § i lagen om boskildnad den 1 juli 1898, till lag om ändrad lydelse af 9 § i förordningen den 18 september 1862 huru gäld vid dödsfall betalas skall och om urarfvagörelse, så ock angående undanskiftande af egendom i död makes bo, samt till lag angående ändrad lydelse af 11 och 12 §§ i förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om årsstämming, dels ock Kongl. Maj:ts under förutsättning af bifall till nämnda proposition i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående höjning af anslagen till rikets hofrätter; och

n:o 3, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tolks anlåtande vid domstol, dels ock Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om rätt till användande af anslaget till ersättning åt domare, vittnen och parter.

§ 3.

Ang. seminarieläraryarnes kompetens-, löne- och pensionsvilkor. Till afgörande företogs härefter Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 35, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående seminarieläraryarnes kompetens-, löne- och pensionsvilkor.

Till utskottet hade remitterats en af herr *A. F. Liljeholm*, med hvilken herrar *J. Nydal*, *A. Thylander*, *W. Heimer* och *J. E. Nordin* i Sättna instämt, väckt motion, n:o 55, i hvilken hemstälts, »att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda och för Riksdagen framlägga förslag till ändrade bestämmelser angående seminarielärares kompetens-, löne- och pensionsvilkor.»

Utskottet hemställde, att Andra Kammaren för sin del måtte besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhölle, att

Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huruvida åtgärder borde vidtagas för att folkskollärareseminarierna måtte erhålla de för deras speciella uppgift lämpligaste och bästa lärarekrafter, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill förhållandena kunde föranleda.

Ang. seminarielärares kompetens-, löne- och pensionsvilkor.
(Forts.)

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

af herr *Hammarlund*, som föreslagit, att Andra Kammaren för sin del måtte besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhölle, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, hvilka förändringar beträffande seminarielärares kompetens-, löne- och pensionsvilkor kunde anses nödiga för att folkskollärareseminarierna måtte erhålla de för deras speciella uppgift lämpligaste och bästa lärarekrafter, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill förhållandena kunde föranleda; och

af herrar *Björck* och *David Bergström*, hvilka i hufvudsak delat den uppfattning, som uttalats i herr Hammarlunds reservation.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lemnades på begäran ordet till:

Herr Hammarlund, som anförde: Herr talman! På de skäl, jag anført i min reservation, skall jag anhålla om bifall till densamma.

Utskottets skrifvelseförslag förefaller mig så sväfvande och af så ringa innebörd, att det icke gerna borde kunna komma i fråga, att Andra Kammaren för sin del beslutar att aflåta en dylik skrifvelse. Säsom vi nyss hörde, föreslår utskottet, att man skulle skriva till Kongl. Maj:t och anhålla, att Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huruvida åtgärder böra vidtagas för att folkskolelärareseminarierna må erhålla de för deras speciella uppgift lämpligaste och bästa lärarekrafter, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill förhållandena kunna föranleda.

Men skall man skriva i denna fråga, synes det mig, att man bör vara på det klara med, att här behöfves en förändring, och sålunda ej anhålla, att Kongl. Maj:t måtte utreda, huruvida åtgärder böra vidtagas i det ifrågavarande syftet.

För min del är jag alldeles på det klara med, att här verkligen behöfva vidtagas åtgärder. För närvarande är det så stäldt, att till lediga adjunktspatser vid de allmänna läroverken anmäla sig ofta 15 å 20 sökande, ibland ännu flere, under det att till lediga adjunktspatser vid seminarierna endast anmäla sig 2 å 3 och stundom icke mera än en enda sökande. Detta visar, att seminarie-lärareplatserna för närvarande icke äro lockande och att något behöfver göras för att få detta förhållande ändradt. Ty när det är ett sådant fatalt sökande, så hafva ju de utnämmande myndigheterna knappast något val; de få taga den, som anmäler sig, äfven om han icke är lämplig. Att det under sådana förhållanden icke blifver de bästa lärarekrafter, som finnas i vårt land, faller af sig

Ang. seminar-
rielärarnes
kompetens-,
löne- och pen-
sionsvilkor.

(Forts.)

sjelf. Men vid seminarierna, der det gäller att utbilda lärare, behöfves väl om någonstädes de yppersta lärarekrafterna.

Hvad kan nu göras för att åstadkomma ändring härutinnan? Jo, man kan besluta förändringar beträffande seminarielärares kompetens-, löne- och pensionsvilkor. För detta ändamål har jag föreslagit en mera utvidgad skrifvelse än utskottet, i det jag, såsom synes på sid. 14 i betänkandet, yrkar, »att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, att Kongl. Maj:t tacktes taga i öfvervägande, *hvilka förändringar beträffande seminarielärares kompetens-, löne- och pensionsvilkor kunna anses nödiga för att folkskolelärareseminarierna må erhålla de för deras speciella uppgift lämpligaste och bästa lärarekrafter*, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill förhållandena kunna föranleda».

Äfven i fråga om motiveringen har utskottet lyckats prestera någonting, som enligt min mening är så urvattnadt, att det knappast finnes något kvar. Endast i fråga om pensionsvilkoren är utskottet på det klara med att en ändring behöfves.

Beträffande seminarielärares kompetens säger utskottet, att det förefaller, som om man med skäl kunde fordra, att sökanden skulle styrka sig hafva *någon praktisk* erfarenhet af folkskolans arbete. För min del har jag i reservationen uttalat, att detta icke är nog för att leda till det önskade målet. Det måste fordras, att kompetensen på det praktiskt pedagogiska området blifver i någon mån vidare och fylligare än för adjunktsbefattningar vid de allmänna läroverken. Jag har ifrågasatt, dels att sökanden skulle styrka sig ega kännedom om folkskolans organisation och arbetsätt, helst förvärfvad genom tienstgöring i folkskola, dels att han uti betyget öfver fullgjord profärskurs, vare sig vid seminarium eller vid allmänt läroverk, skall hafva erhållit minst vitsorden med beröm godkänd såväl för undervisningsskicklighet som ock för insigter i pedagogikens teori och historia.

Hvad sedan angår seminarielärarnes lönevilkor, har utskottet inskränkt sig till att säga, att ett medel att vinna ändring torde vara att göra de ifrågavarande platserna i ekonomiskt hänseende fördelaktiga genom att i allo likställa seminarieadjunkterna med läroverksadjunkterna, samt dessutom något öka lönevilkoren för seminarielärarne.

Ett likställande af de båda adjunktskategorierna synes mig ej tillräckligt, ty redan nu är skillnaden dem emellan ej stor. Den består deri, att efter en läroverksadjunkts död hans sterbhus får åtnjuta lönen till ecklesiastikårets slut mot vilkor, att det afönar kompetent vikarie, hvarförutom kommunerna i Stockholm och Göteborg bereda de der anställda läroverksadjunkterna hyresersättning.

För min del tror jag icke, att Riksdagen vill vara med om att bestämma olika löner för samma befattningar på olika orter, utan då en reglering af seminarieadjunkternas löner skall vidtagas, bör afönningen nog sättas lika hela linien utefter.

Jag har tänkt mig, att man skulle kunna förbättra seminarieadjunkternas löner på det sätt, att man, mot det att man fordrade

en något skärpt kompetens i förhållande till den nuvarande, tillerkände dem lön till samma belopp, som för lektor vid allmänt läroverk, eller åtminstone till ett belopp som i hvarje lönegrad med 500 kr. öfverstege den lön, som är eller i framtiden kan varda faststald för läroverksadjunkt. Kostnaderna härför komme att blifva helt obetydliga, enär det gäller en lärarekår, som ej räknar mera än 62 ordinarie medlemmar. Men gagnet och betydelsen af att man för seminarierna söker att skaffa de bästa och skickligaste lärarekrafter, som finnas i landet, ligger i öppen dag.

Ang. seminarielärarnes kompetens-, löne- och pensionsvilkor.
(Forts.)

För min del anser jag, att hvad som i reservationen framhållits såsom önskemål är det minsta man kan begära, och därför anhåller jag att få yrka bifall till denna min reservation.

Med herr Hammarlund förenade sig herrar *Heimer, Spangenberg, Nydal* och *Nordin* i Sättna.

Herr Redelius: Herr vice talman! Jag skall be att få hemställa om afslag såväl å motionen som å utskottets hemställan.

Herr Schenström: Herr talman! Utskottet har ansett, att seminarielärarna borde i allo likställas med läroverksadjunkterna, samt att dessutom lönevilkoren för seminarielärarne borde något ökas, men velat öfverlemna till Kongl. Maj:t att taga i öfvervägande, huruvida åtgärder i detta hänseende må vidtagas. Emellertid får jag i frågans nuvarande läge säga, att jag för min del och, såsom jag tror, äfven pluraliteten inom utskottet ej hafva något särskildt mot det af herr Redelius framställda yrkandet.

Herr Söderberg: Herr talman! Jag anser mig visserligen ej ega förmåga ett bedöma denna fråga, men jag har ej heller ansett tillräckliga skäl föreligga för att ingå till Kongl. Maj:t med en så bestämdt motiverad framställning, som reservanternas hafva ifrågasatt. Derför har jag i likhet med herr Schenström hållit före, att utredning borde verkställas, huruvida motionärens mening vore sådan, att man i någon mån kunde biträda densamma, och särskildt huruvida skäl föreläge att höja seminarielärarnes kompetensvilkor. Hvad deras aföning beträffar, har jag trott, att man icke borde gå längre, än att man fullt likstälde dem med läroverksadjunkterna.

Jag förstår emellertid, som sagdt, icke fullt att bedöma frågan, och då jag stält mig ganska tveksam mot motionen, har icke heller jag någonting emot, att kammaren afslår såväl utskottets och reservanternas förslag som motionen.

Herr Liljeholm: Det har väckt min förvåning, att den ene efter den andre af utskottets ledamöter här stigit upp och yrkat afslag efter att hafva använt en så rundlig tid till öfverläggning angående det föreliggande betänkandet. Det har för mig uppgifvits, att utskottet arbetat på detsamma sedan påskferiernas

Ang. seminarielärarnes kompetens-, löne- och pensionsvilkor.
(Forts.)

slut. Resultatet har också, såsom vi se, blifvit det, att alla utskottets ledamöter tillstyrkt åtgärder i motionens syfte. Jag hade därför tänkt att till utskottet få uttala min tacksamhet för den välvilja, som kommit motionen till del. Nu märker jag deremot, att utskottets ledamöter — kanske först i dag eller i alla händelser sedan betänkandet skrifvits — kommit på andra tankar.

Detta skall emellertid icke hindra mig att yttra några ord om motionen i fråga. Jag har i densamma framställt trenne önskemål. Två af dem, nemligen de som angå förändrade bestämmelser i afseende å seminarielärarnes pensions- och lönevilkor, hafva helt och hållet eller delvis biträdts af såväl utskottsmajoriteten som reservanterna.

Återstår sedan blott kompetensvilkoren. I detta afseende har utskottet liksom reservanterna icke kunnat till alla delar gilla min uppfattning.

Jag har nemligen sagt i motiveringen till motionen, att man kunde öka kompetensvilkoren med några års tjänstgöring i folkskola. När jag nedskref detta, tänkte jag bland annat på de lärare, som finnas vid folkskolorna och som hafva akademisk bildning. Det torde väl icke vara obekant för utskottsledamöterna, att i städerna finnas folkskolelärare, som hafva aflagt icke blott filosofie kandidat-examen, utan också tagit filosofie doktorsgraden. Jag tänkte, det skulle kunna ordnas så, att dessa kunde få söka seminarieadjunktsbefattning. Det var det skäl, som låg till grund för min uttalade önskan, och icke blott utskottet, utan också reservanterna hafva erkänt, att detta var en sund tanke. Då förvånar det mig, att de nu utan motivering helt enkelt komma och yrka afslag.

Ja, nu har i öfver 2 år en komité arbetat för att utreda förhållandena vid de allmänna läroverken. Komitén säges snart vara färdig med sitt förslag. Under sådana förhållanden tänkte jag, att det måtte väl vara ett lämpligt tillfälle vid denna riksdag att söka få äfven seminarielärarnes ställning beaktad. När Kongl. Maj:t framlägger förslag till Riksdagen om läroverkens omorganisation och om reglering af elementarlärarnes löner, är det väl skäl i, förefaller det mig, att Kongl. Maj:t tar i öfvervägande, huruvida ej också seminarielärarne kunna få vara med på ett hörn. Det har nog ofta varit så, att seminarielärare betraktats som en pariasklass, men jag trodde verkligen, att en dylik uppfattning skulle vara slut nu. Jag kan i detta sammanhang icke underlåta att fråga: är det mera heder och anseende att sitta och undervisa nio års pojkar än att undervisa ynglingar, som skola gå ut och taga hand om 92 % af Sveriges skolpligtiga barn? Jag frågar kammaren, skall det verkligen ordnas så, att de som utbildade lärare för 92 % af vår ungdom, ha det sämre stäldt än ofvannämnde lärare? Hur ter det sig t. ex. i Göteborg? Der ha seminarielärare och elementarlärare lika lönevilkor, påstår man. Nej, säger jag, ty adjunkterna vid de allmänna läroverken ha af kommunen 700 kronor i hyresersättning, men seminarie-

adjunkterna icke ett öre. Det kan därför icke vara annorlunda än att, såsom den förste talaren uppgaf, seminarieadjunktsplatserna icke äro så eftersökta. I fråga om dessa platser får den utnämmande myndigheten ofta hålla sig till en enda sökande, då deremot vid de allmänna läroverken man har att välja på ett 20-tal.

Ang. seminarielärarnes kompetens-, löne- och pensionsvilkor.
(Forts.)

Det är dessa reflexioner, som ha legat till grund för min motion, och det är liknande, som legat till grund för utskottet, då utskottets samtliga ledamöter ha tillstyrkt densamma.

Herr talman, jag ber att få instämma i reservanternas förslag.

Häruti instämde herrar *Wallis, Thylander* och *Styrlander*.

Herr Ernst Carlson: Herr talman! Den föregående ärade talaren fann utskottets tillvägagående något egendomligt. Och det är nog så, att Andra Kammarens första tillfälliga utskott på senare tiden undergått en märkbar förändring. Jag erinrar mig, hurusom den tiden, jag hade äran att tillhöra utskottet, alla saker plägade i bästa harmoni och endrägt afgöras, hvadan utskottets enhälliga utlåtande vanligen blef kammarens och ganska ofta Riksdagens beslut. Nu åter tycks utskottet vara ett rike, som är söndradt inom sig sjelf. Det är oftast deladt i en majoritet och en minoritet; understundom uppträda dessa med olika motive-ring och samma kläm, men denna gången ha de för omvexlings skull olika kläm och delvis — ja, rent af till största delen — samma motivering. Huruvida ett sådant tillvägagående är egadt att stärka utskottets auktoritet, lemnar jag derhän. Men då motionären har en mening, utskottets majoritet en annan och minoriteten en tredje, pekar redan detta enligt min tanke på att saken kanske icke är så alldeles mogen till afgörande.

Hvad motionärens förslag vidkommer, utgår det från en tanke, som otvifvelaktigt är riktig och har min fulla sympati, nemligen den, att vill man främja folkskolans sak, så är ett medel dertill att söka höja seminarierna, och det kan bland annat ske genom att förbättra seminarieadjunkternas utbildning och deras ekonomiska vilkor. Så långt äro utskottet, motionären och jag alldeles ense. Men när det sedan gäller medlen att nå detta mål, börja meningarne gå i sär. Motionären har velat höja seminarielärarnes kompetens genom att uppställa den fordran, att de i tre år skola tjänstgöra som folkskolelärare, innan de få blifva seminarieadjunkter. Men tror herrarne verkligen, att det skulle vara ett lämpligt vilkor, att en akademiskt bildad man, som gått profår, skulle först i tre år tjänstgöra i folkskola, innan han kunde vinna befordran vid ett seminarium? Jag skulle tvärtom vilja påstå, att han i allmänhet lär vara inkompetent att undervisa t. ex. i kristendom, innanläsning och åtskilliga andra af folkskolans ämnen. Hvilken bild af tafatthet och omöjlighet skulle icke en filosofie kandidat utan seminariebildning förete inför en folkskoleklass! Det fordras dessutom så olika utbildning för att vara

Ang. seminarieläroverks kompetens-, löne- och pensionsvilkor.

(Forts.)

folkskolelärare och seminarieadjunkt, att den, som är en förträfflig folkskolelärare, kan vara en dålig seminarieadjunkt, och tvärtom. Också har utskottet icke varit med om detta, utan förhållit sig kritiskt på den punkten.

Vidare har motionären föreslagit, att seminarieadjunkt, med adjunkts vanliga kompetens i öfrigt, skulle — för att locka folk in på seminariebanan — få lektors lön i tre lönegrader. Jag undrar om det kan betraktas såsom fullt lämpligt och rättvist, och utskottet har icke heller obetingadt gått med derpå.

Emellertid kommer utskottet fram med sina egna funderingar i frågan och skiljer sig dervid i en majoritet och en minoritet. Majoriteten har hållit sitt uttalande mera sväfvande och försigtigt, minoriteten åter har kommit med positiva och delvis längre än motionärens gående uttalanden.

I kompetensfrågan säger minoriteten — för att hålla sig till den, som är mera distinkt och klar — att det skulle af en seminarieadjunkt fordras något större kompetens än af en läroverksadjunkt. Men hvare skulle väl denna bestå? Jo, den skulle utgöras af betyget »med berömd godkänd» i profåret. Den, som något känner hithörande förhållanden, vet dock, att detta vore en mycket subjektiv norm: det användes ganska olika betygskala vid olika profårsläroverk; vid somliga torde icke utan berömd godkänd, vid andra åter »med berömd godkänd» vara normalbetyg. Dessutom tenderar utvecklingen alltmer till att tillmäta profåret betydelse väsentligen för en lärares utbildning, men att icke låta det i nämnvärd mån påverka hans befordran, enär få lärare äro fullt utbildade genast efter profåret. Det föreslagna profårsbetyget skulle således utgöra en mycket svag förhöjning af kompetensen och i hvarje fall icke tillräcklig att motivera lörens höjning med 1,000 eller åtminstone 500 kronor öfver läroverksadjunktens lön.

De andra antydningarne i anslutning till en pedagogisk professur, som ännu icke finnes, eller om att handledaren vid profårsläroverken skulle kunna gå öfver till seminarierna, äro af så pass problematisk natur, att jag icke torde behöfva taga upp tiden dermed.

Hvad nu de ekonomiska villkoren beträffar, yrkas af samtliga förslagsställare, att pensionsåldern skulle nedsättas. Ja, vill Riksdagen göra detta, vore det naturligen en god sak; men då bör nedsättningen göras icke allenast för adjunkterna vid seminarierna, utan äfven för adjunkterna vid läroverken, som ha ett lika betungande arbete.

Hufvudsaken är emellertid klarligen lönefrågan. I detta afseende är utan tvifvel af stor vikt, att adjunkterna vid seminarierna blifva fullt likställda med adjunkterna vid läroverken. I så fall torde det bli lättare än hittills att få sökande till adjunkturen vid seminarierna. Att dessa tjänster i allmänhet icke varit eftersökta, har bland annat haft sin grund deri, att det var först år 1897 som seminarieadjunkterna fingo pensionsrätt. Förut hade väl läroverksadjunkterna denna viktiga rätt, men icke seminarieadjunkterna. Det är äfven i ett par andra afseenden som semi-

narieadjunkterna ännu stå efter läroverksadjunkterna, ett förhållande som måste rättas. De borde nemligen göras fullt likställda med dessa såväl i afseende på kompetens som lönevilkor.

Ang. seminarielärarnes kompetens-, löne- och pensionsvilkor.

(Forts.)

Men härmed har man i utskottet icke velat nöja sig. Majoriteten säger att det kunde vara lämpligt, att seminariadjunkterna borde ha något derutöfver. Minoriteten åter säger rent ut, att de borde ha 1,000 kr. eller åtminstone 500 kr. i hvar lönegrad mera än läroverksadjunkterna. Likvisst yttrar minoriteten på sid. 12 i betänkandet, att den nuvarande kompetensen i *hufvudsak* borde bibehållas, »dock med någon förstärkning för det speciella ändamål, hvarom nu är fråga». Huruvida detta kan kallas billigt och rättvist, öfverlemnar jag till herrarnes eget bedömande att afgöra.

Om nu Riksdagen vill slå in på den bogen att gifva embetsmän med väsentligen samma kompetens olika lönevilkor och således premiera somliga framför andra, då tror jag likvisst, att den bör taga i öfvervägande konsekvenserna deraf, och jag skall i detta afseende endast framställa två anmärkningar.

Den ena rör sjelfva tidpunkten, vid hvilken ett sådant förslag har kommit fram. Den siste ärade talaren nämnde, att en komité för närvarande arbetar angående lärarnes lönereglering.

Denna komité skall snart vara färdig med sitt arbete och kommer då efter all anledning att föreslå väsentligt förbättrade löner för läroverksadjunkterna, särskildt i de lägre lönegraderna, det tror jag mig kunna säga. Nu frågar jag: är det Riksdagens mening, att seminariadjunktens lön, som skulle öfverstiga läroverksadjunktens, bör utgå från det nuvarande eller från det kommande lönebeloppet? Det har Kongl. Maj:t rättighet att få veta. Antag, att läroverksadjunktens lön höjdes från 2,000 till 3,000 kronor i lägsta lönegraden, är det då Riksdagens mening, att seminariadjunkterna skola ha 1,000 kr. derutöfver eller åtminstone 3,500 kr. och så genom alla lönegraderna? Svaret finnes ej i utlåtandet.

Deremot behöfver man icke befara, att Kongl. Maj:t, då en lönereglering för läroverken genomföres, skulle glömma seminarielärarne. Jag tror fastmer, att Kongl. Maj:t i samband med elementarlärarnes lönereglering sjelfmant lärer framlägga förslag om en likadan för seminarierna.

För öfrigt skulle jag icke alls ha något emot en skrifvelse, deri man framhölle önskvärdheten af att seminariadjunkterna blefve i alla afseenden fullt likställda med läroverksadjunkterna. Men det är här icke fråga om något sådant; utan här gäller det något helt annat, nemligen att för dem uppställa en löneskala, som är betydligt högre än läroverksadjunkternas, för att sålunda locka folk att söka platser i seminarierna.

Min andra anmärkning afser, att om Riksdagen verkligen skulle slå in på den vägen att ytterligare höja seminariadjunkternas löner, så är det mycket sannolikt, att läroverksadjunkterna snart skola komma fram med anspråk att få sina löner förhöjda till samma belopp. Och detta skulle de, enligt mitt förmenande, göra

Ang. seminarielärarnes kompetens-, löne- och pensionsvilkor.
(Forts.)

med full rätt, enär de ha ett lika besvärligt och lika ansvarsfullt arbete. Det gäller för dem icke blott att undervisa 9 års pojkar, som någon sagt; de skola grundlägga kommande embetsmäns, presters, lärares och läkares bildning. Läroverksadjunkterna undervisa för öfrigt icke blott på skolans lägsta stadier, utan mycket ofta uppe i skolans högsta klasser.

Det duger vidare ej att säga, att seminarieadjunkterna äro ansedda som »parias». Jag protesterar mot ett sådant namn, mina herrar! Det har ej fallit någon in förrän i dag att bruka det namnet om dem. Jag har åtskilliga bekanta bland seminarielärarne, och jag försäkrar, att bland dessa lärare finnes det många utmärkt dugande och ansedda män. Dessutom tror jag icke, att man skulle höja kårens anseende blott genom ett lönetillägg. Det skulle så temligen neutralisera hvartannat, om man å ena sidan fordrade högre kompetens och å andra sidan gifve högre lön. Bästa sättet torde nog vara att fullt likställa de begge kårerna. Adjunktskåren vid seminarierna består blott af ett 60-tal medlemmar; adjunktskåren vid läroverken åter utgör nära nog ett antal af 600.

Vill man åter göra något särskildt för seminarieadjunkternas utbildning, håller jag före, att ett profår vid seminarierna, åtföljdt af ett tillräckligt statsstipendium, vore det lämpligaste. Men jag tror ej, att något af de framställda förslagen, vare sig motionärens, utskottsmajoritetens eller utskottsminoritetens, är egadt att lösa frågan.

Herr talman! Jag skall icke framställa något yrkande, men jag har velat inför kammaren framhålla de konsekvenser, som äro förknippade med ett bifall till minoritetsförslaget. Jag finner det deremot i sjelfva verket ganska naturligt, om ock formelt något egendomligt, att majoritetens ärade medlemmar sjelfva yrkat afslag.

Herr Larsson i Mörtlösa: Jag undrar sannerligen icke på, att utskottets medlemmar yrka afslag på utskottets hemställan, ty denna hemställan är temligen egendomlig. Utskottet föreslår en skrifvelse till Kongl. Maj:t, deri man skulle begära, att folkskolelärareseminarierna skulle erhålla de bästa och lämpligaste lärarekrafterna. Det är ju gifvet, att man då också med samma skäl kan skrifva till Kongl. Maj:t och begära, att äfven på andra håll de bästa och lämpligaste lärarekrafterna må erhållas. Man kommer naturligtvis att framställa en sådan begäran beträffande de allmänna läroverken, vid åtskilliga andra skolor etc. Hvem skall då använda de sämre lärarekrafterna? På samma sätt tänker jag, att man kan gå till väga beträffande de olika embetsverken. Man begär från olika håll att få de bästa embetsmännen, men hvem skall sedan få de sämre?

Den ärade motionären kallade dessa seminarielärare för en pariasklass. Detta var dock ett rätt betänkligt epitet, som jag åtminstone icke hört på något annat håll och som jag knappast väntat från det hållet. Han talade vidare om att läroverkskomitén håller på med sitt arbete och att det är möjligt, att den

kommer att föreslå förhöjda löner för elementarlärarne. Ja, det är mycket möjligt, men är det verkligen meningen, att seminarieadjunkterna skola komma till samma lönenivå som elementarläroverkens lektorer? Jag tror, att det kanske icke vore så alldeles lämpligt att nu skriva till Kongl. Maj:t och begära något dylikt. För min del yrkar jag afslag icke blott på utskottets hemställan, utan äfven på reservationen och motionärens framställning,

*Ang. seminarie-
lärares
kompetens-,
löne- och pen-
sionsvilkor.*
(Forts.)

Herr David Bergström: Herr talman! Mina herrar! Jag vet ej, om det är så, att herr Ernst Carlsons ande öfvergifvit det första tillfälliga utskottet, eller om den stannat kvar i första tillfälliga utskottet. Herr Ernst Carlsson tillhör numera konstitutionsutskottet, och enligt hvad som förmäles derifrån, hafva inom detta utskott under dessa dagar meningarna uti landets viktigaste fråga svajat från den ena sidan till den andra, alldeles liksom fallet också verkligen varit bland majoriteten inom det tillfälliga utskottet i den nu föreliggande frågan.

Mig förefaller det, som om Andra Kammaren väl kunde ha skäl att såsom opinionsyttring — ty något annat blir det naturligtvis icke — vid detta tillfälle sluta sig kring reservanternas förslag. Jag tror, att det skulle vara en lämplig opinionsyttring, om det från Andra Kammarens sida uttalades, på grund af de erfarenheter, som äro framlagda i detta betänkande, att det verkligen är af vikt att de lärare, som skola handleda våra blifvande folkskollärare, kunna väljas bland de allra bästa och dugligaste pedagogiska förmågorna i vårt land. Jag tror vidare, att det kunde vara en lämplig opinionsyttring att här från kammarens sida uttala, att, när i samband med de allmänna läroverkens omorganisation frågan om elementarlärares lönereglering kommer före, äfven frågan om seminarieärares lönereglering bör upptagas till bedömande.

Och jag tror till sist, att det kunde vara lämpligt att opinera mot utskottets majoritet, som, efter att hafva framställt ett yrkande till kammarens bedömande och afgörande, nu här, så vidt man kan finna, mangrant kapitulerar och gör yrkande om afslag på sitt eget betänkande. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Björck, Johansson* i *Öija* och *Broström*.

Herr Liljeholm: Jag har begärt ordet, mina herrar, därför att två af läroverkskommitténs ledamöter uppträdt här och protesterat mot ett uttryck, nemligen det, att jag skulle hafva kallat seminarieära för en pariasklass. Det har jag aldrig gjort. Jag har sagt, att de betraktats som en pariasklass, och det tror jag, att jag har skäl att påstå.

Med afseende på hvad herr Larsson i *Mörtilösa* hade att omförmåla, så vill jag nämna, att jag verkligen var så försigtig,

Ang. seminarielärarnes kompetens-, löne- och pensionsvilkor.

(Forts.)

innan jag skref min motion, att jag frågade tre af denna komiténs ledamöter, huruvida det ingick i komiténs uppdrag att utreda seminarielärarnes ställning; och alla tre svarade, att de icke i något afseende hade fått något sådant i uppdrag. Ja, jag tror, att detta är något, som motiverar hvad jag sade nyss, nemligen att enligt min tanke dessa lärare äfven borde få vara med på ett hörn, då det, som vi hörde af dessa båda herrar, kommer att föreslås högre löner för de allmänna läroverkens lärare.

Min högt ärade kamrat till höger ansåg profäret vara af föga betydelse. Ja, detta var ju en sorglig upptäckt. Men dessa profårskurser pågå ju alltjemt, och det är ju många, som årligen genomgå dem! Jag skall ej yttra mig vidare. Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Söderberg: Utskottet har här förebråtts för bristande endragt och samarbete. Jag vill då yttra några ord rörande den saken.

Inom utskottet har jag från första början af detta ärendes behandling ställt mig mycket tveksam. Vi må besinna hvad som uttalas såväl i motionen som i hvad reservanternas anför i denna fråga. Det har, såsom nyss anmärktes, t. ex. varit fråga om att seminarielärarne borde ha praktisk erfarenhet på folkskolans område, och därför har man föreslagit denna 3-åriga kurs. Det är nu, såsom vi veta, endast få personer, som kunna komma i fråga till sådana platser, då det endast finnes, efter hvad jag tror att man uppgifvit, 62 seminarielärare i hela vårt land. Då kunna herrarne förstå, att det icke är ofta, som sådana platser anslås lediga; och jag hemställer verkligen, om filosofie kandidater i allmänhet skulle vilja underkasta sig de besvär och de uppoffringar, som skulle vara förenade med att arbeta dessa 3 år i folkskolan, för en mycket oviss eventualitet att komma i besittning af en af dessa seminarielärarebefattningar. Jag tviflar verkligen på att man skall finna många, som äro villiga att underkasta sig dessa besvär och dessa uppoffringar.

Sedan tala äfven reservanternas om att man borde i allt eller åtminstone i hufvudsak likställa dem med läroverkens lektorer; och jag måste då äfven betrakta den frågan, om detta verkligen kan vara så lämpligt. På folkskolans område är det ju icke åtminstone ännu fråga om att lära utländska språk och grundlägga en högre vetenskaplig bildning, utan der är det ju blott fråga om att bibringa allmänhetens barn en enkel och praktisk skolbildning, som kan vara af nytta för lifvet. Då kan jag verkligen icke förstå, att det skulle vara lämpligt att af dessa seminarielärare fordra så hög kompetens i fråga om kunskaper. Hvad för öfrigt sjelfva den här frågan vidkommer, som i och för sig kan vara mycket viktig, så tror jag, att det icke är bristande kunskap, som vi ha att finna hos våra folkskolelärare ute på landet, utan jag tror att de i allmänhet besitta för sitt lärarekall mycket grundliga och vidsträckta kunskaper. Sedan kan ju ibland ifrågakomma här,

liksom på alla andra områden, att man kanske kan finna en och annan, som icke besitter den praktiska dugligheten, som är af så stor vikt och som ju särskildt bör vara förenad med ett sådant lärarekall. Men, mina herrar, jag tror verkligen icke, att man vinner denna praktiska duglighet genom att blott öka fordringarna på det sätt, som nu här af motionären föreslagits och äfven af reservanterna satts i utsigt, i ändamål att höja kunskapsnivån. Efter uttalandet af dessa tankar, mina herrar, så hoppas jag att herrarne skola finna, att jag verkligen förebringat skäl för mina betänkligheter i denna fråga.

*Ang. seminarielära-
rarnes
kompetens-,
löne- och pen-
sionsvilkor.*

(Forts.)

Herr Hammarlund: Blott ett par ord.

Herr Ernst Carlson ansåg, och han betonade det ett par gånger, att det vore alldeles tillräckligt, om en sådan lösning komme till stånd, att seminarieadjunkterna blefve fullt likställda med läroverksadjunkterna. Nej, detta är icke en tillfyllestgörande lösning. Låtom oss blott tänka oss, huru det ställer sig för den ifrån profärskursen utgående unge lärarekandidaten.

Han har vid profärskursen varit tillsammans med en del lärarekandidater, som sedermera skola gå ut i lifvet. De fleste af dem tänka egna sig åt de allmänna läroverkens tjänst. Han följer dem. Der har han de allra största utsigter att vinna befordran. Utsigterna att vinna befordran vid seminarierna äro icke så stora.

Dertill kommer, att tjänstgöringen vid seminarierna enligt mitt förmenande är mera ansträngande, mera ansvarsfull, mera maktpåliggande. Är det då icke billigt och rätt, att denna tjänstgöring i någon mån högre honoreras? Det kan icke och det bör icke gifva läroverkens lärare anledning att framställa anspråk på löneförhöjning, allra minst om man erkänner, att lärareplatserna vid seminarierna äro, såsom jag anser, af mera maktpåliggande beskaffenhet än de vid de allmänna läroverken. Dermed har jag naturligtvis icke velat på något sätt underkänna, att de allmänna läroverken behöfva goda och skickliga lärare. Ty det behöfva ju alla läroanstalter.

Jag tror för min del icke, att de allmänna läroverkens lärare behöfva motse ett förslag sådant som detta med någon som helst ovilja. Ty den möjlighet till befordran, som derigenom öppnas, skulle ju stå öppen för dem alla. Och genom en sådan möjlighet till befordran skulle utsigt beredas för seminarierna att få eliten af lärarekåren inom landet.

Herr Ernst Carlson slutade sitt anförande med att framhålla, att reservanternas förslag vore alltför omfattande för att kunna utan vidare pröfning antagas. Men, mina herrar, det är icke fråga om att utan vidare pröfning antaga ett visst bestämdt förslag, utan reservanterna göra endast en hemstallan till Kongl. Maj:t, att »Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, hvilka förändringar beträffande seminarielärares kompetens-, löne- och pensionsvilkor kunna anses nödiga för att folkskolelärareseminarierna må erhålla de för deras speciella uppgift lämpligaste och bästa

Ang. seminarielärarnes kompetens-, löne- och pensionsvilkor.
(Forts.)

lärarekrafter». Det är icke här i klämman intaget något som helst positivt yrkande, att så och så skall det vara, utan det är endast en hemställan till Kongl. Maj:t att taga i öfvervägande, hvilka förändringar kunna anses nödiga, samt för Riksdagen förlägga det förslag, hvartill förhållandena kunna anses föranleda.

Jag tror för min del, att en opinionsyttring i denna fråga är mer än väl på sin plats, och skall därför hemställa om bifall till reservationen.

Herr Andersson i Pettersborg: Herr talman, mina herrar! Med anledning af ett yttrande, som fälts på stockholmsbänken, att ingen ville stå för utskottets förslag, skall jag be att få tillkännagifva, att jag står för såväl utskottets kläm som dess motivering samt yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Bystedt: Endast några få ord!

Jag vill för min ringa del på det lifligaste tillstyrka bifall till reservationen. Det lär väl ingen kunna förneka, att det är af allra största vikt, att på alla lärareplatser få de bästa lärarekrafter, men i synnerhet på de nu ifrågavarande. Jag ansluter mig därför till reservanternas förslag, dock med den uttalade förhoppningen, att åtgärder i reservationens syfte icke måtte sammanbindas med läroverkskomiterades förslag. Ty dessa komiterade, som haft i uppdrag att arbeta för de allmänna läroverkens organisation och löneroglering för lärarne vid de allmänna läroverken, hafva hållit på åtminstone i 20 år och skola kanske hålla på i 20 år till. Och jag önskar för min del, att de nu ifrågavarande lärarne icke måtte indragas i de kongl. komitéernas malström.

Herr Ernst Carlson: Jag märker, att jag stuckit hufvudet i en bikupa, och då får man söka slå ifrån sig en smula i sak. Personliga anspelningar lemnar jag i sitt värde.

Jag är fullt med derom, att vi böra söka få de allra bästa lärare för folkets barn. Detta är till och med en så obestridlig sanning, att den knappt behöfde uttalas. Men, mina herrar, enligt min tanke gå folkets barn vid läroverken också. Och jag tror icke, att det vore lämpligt att framkalla lärarekonkurrens mellan de olika skolarterna: läroverk och seminarier. Det är derifrån jag gått ut.

Jag har ingalunda sagt, att det i allt skulle vara tillräckligt att likställa seminarielärarne med läroverkens lärare. Men jag har sagt, att den första åtgärd, som borde vidtagas, vore den att göra seminarielärarne fullt likställda med läroverksadjunkterna i kompetens, löneförmåner och dylikt. Sedermera bör man äfven tillse, om något bör åtgöras för deras speciella utbildning, t. ex. genom inrättandet af en obligatorisk profärskurs vid seminarierna med åtföljande statsstipendium.

Deremot har jag sagt, att de åtgärder, som af utskottet förordats, dem har jag funnit vara af så tvifvelaktigt värde, att jag för min del icke kan förorda dem.

Det har yttrats, att seminarielärarens kall skulle vara mera maktpåliggande och ansvarsfullt än läroverksadjunktens. Kallet är af eu annan art, mina herrar; men jag vågar påstå, att läroverksadjunktens uppgift är fullt ut lika maktpåliggande och ansvarsfull. Ty han har att grundlägga bildningen hos samhällsmedlemmar, som kunna ha lika stor betydelse som en folkskolelärare, och dertill efter ett mera inveckladt program än seminariernas.

Någon ovilja kan jag icke se hafva förekommit från läroverkslärares sida mot seminarielärarne. Jag har endast yttrat den meningen, att vill Riksdagen slå in på den vägen att gifva seminarielärarna högre lön, så har jag intet deremot, men tror att läroverksadjunkterna snart komma att begära detsamma och med all rätt.

Jag har därför förmenat, att Riksdagen bör betänka sig, innan den beträder en hittills alldeles oförsökt väg i fråga om lönerogeringar, nemligen att icke bestämma lönen efter göromålens art och tjänstens beskaffenhet, utan premiera en del tjänster framför andra likartade endast för att locka personer in på en viss bana. Detta vore, befarar jag, en väg, som kan leda till farliga konsekvenser. Jag håller också före, att iakttagande af rättvisa och billighet är en viktig princip, som Riksdagen aldrig bör lemna å sido.

I utlåtandet står på sid. 12 att läsa: »Detta — d. v. s. en starkare tillströmning till seminarielärarebanan — skulle enligt utskottets förmenande vinnas, om man, med bibehållande i hufvudsak af den nuvarande kompetensen, dock med någon förstärkning för det speciella ändamål, hvarom nu är fråga, för seminarielärare fastställde lönen till samma belopp som för lektor vid allmänt läroverk eller åtminstone till ett belopp, som i hvarje lönegrad med 500 kronor öfverstege den lön, som är eller i framtiden kan varda fastställd för läroverksadjunkt.» Detta är ju tydligt nog: i hufvudsak samma kompetens för olika slags adjunkter, men en högst väsentlig skilnad dem emellan i fråga om löneförmåner. Jag undrar, om sådant dock kan kallas alldeles juste.

Slutligen vill jag säga, att jag tror icke, att det är lämpligt, att vi här i Riksdagen afgifva någon som helst opinions- eller demonstrationsyttring, utan att det är bäst, att våra beslut äro fotade på grundvalen af någorlunda samstämmigt afgifna utlåtanden, der meningarna alltså icke äro så delade som i denna fråga. När det gäller att slå in på en alldeles ny princip i fråga om lönerogeringar, har jag trott det vara af vigt, att vi något betänka oss och att vi framför allt icke utan vidare afgifva en opinionsyttring.

Herr talman! Jag skall fortfarande icke framställa något yrkande, men jag vill hafva här uttaladt, att om Riksdagen nu helt

Ang. seminarielärares kompetens-, löne- och pensionsvilkor.

(Forts.)

Ang. seminarielärarnes kompetens-, löne- och pensionsmilkor. hastigt slår in på en sådan bog, som här är ifrågasatt, är jag ganska viss om att konsekvenserna deraf skola visa sig i den riktning, som jag här nämnt.

(Forts.)

Öfverläggningen var härmed afslutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, framstälde herr vice talmannen propositioner: 1:o på bifall till utskottets hemställan, 2:o på afslag derå och bifall i stället till den af herr Hammarlund afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen, och 3:o på afslag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen; och fann herr vice talmannen den under 2:o omförmälda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition antagits bifall till det under 3:o omförmälda yrkandet, nu uppsattes, justerades och anslags följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å kammarens första tillfälliga utskotts hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 35, bifaller den af herr Hammarlund afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utföll med 58 ja, men 122 nej; och hade kammaren alltså fattat beslut i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

§ 4.

Ang. stafningsättet i riksdagstrycket.

Vidare föredrogs Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 36, i anledning af väckta motioner angående stafningsättet i det från Riksdagen utgående trycket.

Till Andra Kammarens första tillfälliga utskott hade remitterats en af herr *P. P. Waldenström* inom kammaren väckt motion, n:o 170, hvori hemstälts, att Andra Kammaren måtte för sin del besluta, att från och med början af nästa år skulle i allt från Riksdagen utgående tryck iakttagas ett stafningssätt, som öfverensstämde med det i 6:e upplagan af Svenska akademien ordlista begagnade.

En motion, lika lydande med den förestående, hade samtidigt väckts i Första Kammaren, under n:o 32, af herrar *Säve* och friherre *von Kræmer*; och hade i anledning deraf Första Kammaren, på sätt ett till Andra Kammaren ankommet och derefter till utskottet remitteradt protokollsutdrag n:o 198 utvisade, för sin del beslutat:

Ang. stafningssättet i riksdagsstrycket.
(Forts.)

1) med bifall till herrar Säves och friherre von Kræmers motion, att från och med början af nästa år i allt från Riksdagen utgående tryck skulle iakttagas ett stafsätt, som öfverensstämde med det i Svenska akademis ordlistas 6:e upplaga använda, samt

2) att reglementariska föreskrifter för Riksdagen, § 13, skulle erhålla följande lydelse:

1:o) Utom de åligganden — — ledamöter utdelas.

2:o) Uti allt från Riksdagen utgående tryck skall iakttagas det stafsätt, som genom nådiga cirkuläret den 16 november 1889 är af Kongl. Maj:t för statens läroanstalter föreskrifvet.

Utskottet hemställde, att Andra Kammaren måtte biträda Första Kammarens ofvan omnämnda beslut.

Vid utlåtandet var fogad reservation af herr *Schenström* mot vissa delar af utskottets motivering.

Efter det utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af:

Herr *Schenström*, som yttrade: Herr talman! Enligt min uppfattning borde icke Riksdagen bestämma om stafningssättet i riksdagstrycket, utan förtroendefullt öfverlemna åt kanslideputerade att deröfver besluta. Jag såge därför helst, särskildt med hänsyn till kommande förhållanden, att den nu förevarande motionen afsloges.

Emellertid är det icke af sådan anledning jag reserverat mig, utan därför, att jag icke kan vara med om att utskottet i sin motivering säger, att det borde bestämmas, »att uti allt från Riksdagen utgående tryck skulle iakttagas ett stafningssätt, öfverensstämmande med det, som i vederbörlig ordning vore för rikets offentliga undervisningsanstalter föreskrifvet.»

Jag kan nemligen icke anse lämpligt, att Riksdagen skall förbinda sig så godt som att följa stafningssättet i hvilket cirkulär som helst för undervisningsanstalter, och jag inser för öfrigt icke, hvad stafningssättet i skolorna har att göra med riksdagstrycket. Dervidlag synes mig, att något annat stafningssätt icke bör i det officiella trycket tillämpas än det, som trängt in i det allmänna medvetandet.

Något yrkande har jag, herr talman, icke att göra.

Herr *Hedin* i Stockholm: Jag skall anhålla, att kammaren ville afslå det nu föreliggande förslaget. Kammaren bör utan

Ang. stafningssättet i riksdagsstrycket.
(Forts.)

tvifvel göra det, om kammaren nu som eljest är angelägen om att veta, hvad det beslut i sjelfva verket innebär, som kammaren fattar, och jag vågar påstå, att ingen i kammaren vet hvad det beslut skulle innebära, som kammaren i händelse af bifall till utskottets förslag här skulle fatta. Jag har nemligen af de skriftlärde fått den förklaringen — hvilken förklaring lär vara alldeles riktig — att genom ett bifall till Första Kammarens beslut i frågan kommer icke det stafningssätt att användas, som förekommer i Svenska akademiens ordlista n:o 6, utan dessa orden »ett stafningssätt, som öfverensstämmer med det i 6:e upplagan af Svenska akademiens ordlista begagnade» lära betyda någonting annat, huru mycket det vet jag icke, derom har jag icke fått någon förklaring, de betyda i alla händelser enligt de skriftlärdes förklaring icke detsamma som om det ståt: »det stafningssätt, som förekommer uti Svenska akademiens ordlistas 6:e upplaga».

Men äfven om här vore fråga om att acceptera till användande i riksdagstrycket det stafningssätt, som förekommer i 6:e upplagan af Svenska akademiens ordlista, antager jag, att kammaren icke vill besluta att uttala sig för ett sådant barbari. Man säger nu, att det skulle blifva ett fonetiskt stafningssätt. Fonetiskt är på svenska detsamma som ljudenligt. Men när man nu i denna 6:e upplaga har, med bibehållande för ä-tecknet af den valör, som det alltid förut har haft, nemligen som beteckning för ett öppet bredt ljud, påbjudit att man skall stafva med ä i en stor mängd ord, uti hvilket e-ljudet, det tunna skarpa e-ljudet, höres från flertalet af vårt lands invånare, och ä-ljudet endast inom vissa dialektuttal, så är det ju en orimlighet att säga, att man på detta sätt uttalar sig för ett ljudenligt stafningssätt. Det stafningssätt, som man nu här vill hafva infördt, har förofrigt tillkommit så, att i Svenska akademien — enligt uppgift af en nu bortgången, med rätta saknad medlem af denna akademi — detsamma genomdrefs utaf en professor i österländska språk, hvilken i början hade i någon mån emot sig en representant för det nordiska språkstudiet, men hvilken representant besynnerligt nog lät sig vinnas för en kompromiss, därför att han höll på en den allra orimligaste stafningsgrund, nemligen den etymologiska, och så kom man till det resultat, som då vans. Vidare lär förhållandet vara det, att den som med så ytterlig ifver dref på antagandet af det stafningssätt, som sedermera proklamerades i 6:e upplagan af Svenska akademiens ordlista, gaf efter för en eller tvenne upsalaprofessorer, hvilka som en hufvudsak hålla på användningen af ä-tecknet i ord, der endast ett litet antal af svenska folket uttalar ett ä-ljud, och der det till och med är för de flesta omöjligt att utan ansträngning, en sådan att man kan frukta att man skall spränga munnen, få fram ett ä-ljud i ordets uttal. Skall det vara fonetisk stafning? Ja, då får man besluta sig en gång för alla att begagna detta uttryck i annan mening, rent motsatt den, som det ursprungligen haft. Man kan icke kalla detta ljudenligt stafningssätt, ty så länge som man låter ä behålla den gamla valören af ett bredt

öppet ljud, stafvar man icke fonetiskt. Om t. ex. ordet egendom skall uttalas som det skrives enligt Svenska akademis stafningsätt, måste man säga ägendom; man får göra en ansträngning och bereda sig under några timmar för att få fram detta uttal.

Denna sjetta upplaga af Svenska akademis ordlista är det rena och rama barbariet. Det finnes ingen människa i landet bland dem, som sakkunnigt syssla med sådana saker, som gillar denna ordlista, som för resten är utgången ur bokhandeln, så att det kostar mycken möda att få reda på det stafningsätt, som deri användes, och ännu svårare att få veta, hvad det stafningsätt vill säga, som öfverensstämmar med denna ordlista. Jag undrar, om Andra Kammaren skulle anse det vara riktigt att besluta sig för något, om hvilket allesammans måste säga sig sjelfva, att om vi beslöte något sådant, så beslöte vi något, om hvilket vi icke veta hvad vi besluta.

Herr talman, jag anhåller om afslag på alltsammans.

Herr *Segerdahl* instämde häruti.

Herr *Hammarlund*: Herr talman! Om vi bifalla utskottets i detta fall fullständigt enhälliga förslag, så skulle vi förena oss uti hvad Första Kammaren beslutat. Hvad Andra Kammaren i så fall skulle besluta, står angifvet på sid. 18 i utskottsbetänkandet. Vi skulle besluta två saker, nemligen dels, »att från och med början af nästa år i allt från Riksdagen utgående tryck skall iakttagas ett stafsätt, som öfverensstämmar med det i Svenska akademis ordlistas 6:te upplaga använda», och dels att i § 13 af de reglementariska föreskrifterna för Riksdagen skulle införas ett nytt moment af följande lydelse:

»Uti allt från Riksdagen utgående tryck skall iakttagas det stafsätt, som genom nådiga cirkuläret den 16 november 1889 är af Kongl. Maj:t för statens läroanstalter föreskrifvet.»

Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 1 har vid denna frågas behandling ansett, att Första Kammarens beslut är något för snåft. Utskottet har nemligen uttalat, att, om man härvidlag skall införa någon bestämmelse i de reglementariska föreskrifterna för Riksdagen, det icke är lämpligt att hänvisa till en föreskrift i ett då eller då dateradt cirkulär, allra helst som man ju lätteligen kunde antaga, att det anförda cirkuläret kommer att inom längre eller kortare tid ändras eller upphävas, hvarigenom Riksdagen blefve nödsakad att fatta nytt beslut i förevarande fråga. Utskottet har därför trots det rättigare, om man formulerat beslutet så, som det finnes uttryckt på sid. 19 i utlåtandet, eller att »uti allt från Riksdagen utgående tryck skall iakttagas ett stafningsätt, öfverensstämmande med det, som i vederbörlig ordning är för rikets offentliga undervisningsanstalter föreskrifvet.»

Beslutet blefve derigenom mera elastiskt, och derest Kongl. Maj:t beslutade om ändring af stafsättet i skolorna, skulle vi icke behöfva ändra de reglementariska föreskrifterna. Vi hafva sökt

Ang. staf-
ningssättet i
riksdags-
trycket.
(Forts.)

förmå Första Kammarens tillfälliga utskott att taga denna formulering, men detta har icke velat gå längre än som jag nyss angifvit och som står här å sid. 18 i betänkanudet. Skulle vi nu emellertid gå så långt som Andra Kammarens tillfälliga utskott helst önskat, så skulle vi ju komma att fatta olika beslut i kammarne, hvarigenom frågan förfölle och vi alltså fortfarande förmodligen finge använda det stafsätt, som nu brukas i riksdagstrycket och som är i högsta grad föråldradt.

Jag tror, att den föregående ärade talaren missuppfattat hela denna frågas läge. Han sade, att, om vi bifölle utskottets hemställan, vi dermed skulle i riksdagstrycket införa ett slags ljudenligt stafsätt, som vore högst afskräckande, och såsom exempel anförde han ordet »egendom», som genom bifall till utskottets hemställan skulle komma att skrivas »ägendom». Nej, om vi stafva i enlighet med akademiens ordlistas 6:te upplaga, skall ordet stafvas med *e* och icke med *ä*. Det är ju för öfrigt här rent *e*-ljud, hvadan ordet icke kan komma att skrivas med *ä*. Här har alltså den ärade talaren icke något stöd för att yrka afslag på utskottets hemställan.

Saken är ju den, att Kongl. Maj:t genom ett cirkulär af den 16 november 1889 föreskrifvit, att i rikets offentliga undervisningsanstalter skall följas ett visst stafsätt, nemligen det som öfverensstämmer med Svenska akademiens ordlista, 6:te upplagan. Det i denna upplaga använda stafsättet är, mina herrar, visst icke något radikalt eller ljudenligt sådant. Tvärtom borde enligt min åsigt antagas ett stafsätt, som går mycket längre i fråga om ljudenligheten. Men när nu Kongl. Maj:t föreskrifvit, att ifrågavarande stafsätt skall användas i skolorna, och detsamma dessutom begagnas i nästan alla från trycket utkommande böcker, icke endast i läroböcker, utan äfven i skönlitteraturen, hvarjemte svenska folket i allmänhet stafvar på just det sättet, hvarför skulle vi då i riksdagstrycket använda ett föråldradt stafsätt, som brukades på 1870-talet. För att man skall komma någon vart här, har utskottet föreslagit, att vi skulle biträda Första Kammarens beslut. För min del anser jag, att det åtminstone icke är förenadt med någon våda att bifalla detta. Det enda skulle vara, att förslaget är för litet radikalt; men man får ju nöja sig med att gå framåt med tuffjät, och därför skall jag nu be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hedin i Stockholm: Herr talman! Nej, jag har icke sagt något mera, än att den princip till förmån för ä-tecknets användning i ord, som af det stora flertalet af svenska folket uttalas med ett slutet, tunnt ljud, ungefär som i *egendom*, den principen medför, att man bör skriva *egendom* lika som *äga*, i hvilket senare ord man hör ett bredare ljud än i ordet *egendom*. Och hvad jag sagt är vidare, att vi icke veta hvad vi här besluta, eftersom det stafsätt, som »öfverensstämmer med» det i sjette upplagan af Svenska akademiens ordlista begagnade icke är detsamma som det

derstädes använda. Sålunda veta vi icke, hvad vi göra. Och jag undrar storligen, huruvida kammarens ledamöter hafva reda på hvad sjetta upplagan af Svenska akademiens ordlista proklamerar. Vidare förefaller det mig, som det vore nödvändigt att i Riksdagens kansli göra såsom jag hört att man får göra vid elementarläroverken: vi finge väl sätta till någon att utreda för oss, huru vi skola välja i de fall, då man proklamerat valfrihet mellan ä och e. Hvem skall erhålla detta uppdrag? Andra Kammaren har andra saker att syssla med. Låt oss lemna detta åt språkforskarne till dess de blifva ense. Det är icke tvifvel om att, i fall vi ginge in på detta förslag, vi om några år åter igen skulle behöfva ändra stafsättet. Det är ett nästan löjligt förslag, att Andra Kammaren skulle inlåta sig på något sådant.

Ang. stafningssättet i riksdagsstrycket.
(Forts.)

Herr *Nydal* instämde häruti.

Herr *Waldenström*: Herr talman! Det lär väl icke gå an ändå, att i riksdagstrycket jemt stanna vid ett stafningssätt, som är öfvergifvet i hela den öfriga svenska litteraturen. Nu kan man önska, att man finge taga ett steg längre, än som här föreslås. Men det som här föreslås är ett steg framåt, och då det äfven är det enda steg, som är möjligt att nu få taga, sedan Första Kammaren fattat sitt beslut, så skall jag hemställa till Andra Kammaren, om det kan vara skäl att evinnerligen stå och stampa på samma plats med afseende på ett stafningssätt, som är sådant, att om det i skolan användes af våra barn, så skulle deras skrifböcker blifva fulla af bockar i kanterna.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Härmed var öfverläggningen afslutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr vice talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag å berörda hemställan och den af herr *Waldenström* i ämnet väckta motionen. Herr vice talmannen ansåg sistnämnda proposition vara med öfvervägande ja besvarad, men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren afslår kammarens första tillfälliga utskotts hemställan i dess förevarande utlåtande n:o 36 och den af herr *Waldenström* i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

*Ang. stafs-
ningsättet i
riksdags-
trycket.*

Omröstningen utvisade 87 ja mot 83 nej; och hade kammaren alltså fattat beslut i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 6, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående statens öfvertagande af byggandet af de allmänna vägarne inom riket.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 9,54 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.